

บทที่ 4

วัสดุอุปกรณ์งานจิตรกรรม (MATERIALS FOR PAINTING)

วิวัฒนาการของวัสดุอุปกรณ์งานจิตรกรรม (THE DEVELOPMENT OF MATERIALS)

ศิลปินหรือช่างเขียนที่ดีควรจะมีพื้นฐานทั้งในด้านคุณค่าทางอารมณ์ ความคิด และจินตนาการ และส่วนที่ละทิ้งไม่ได้ คือ ด้านกรรมวิธีการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ จากตัวศิลปินหรือช่างเขียนออกมาให้เป็นงานจิตรกรรมที่ดีที่สุด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจในเรื่อง วิวัฒนาการของวัสดุอุปกรณ์สายจิตรกรรมเพื่อประโยชน์ต่อการใช้ให้ได้ผลดี

โครงสร้างของงานจิตรกรรมประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ระบายรองรับ (Support) เช่น ไม้หรือผ้าใบ พื้นเขียนภาพ (Ground) ซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างระบายรองรับกับชั้นของสีที่ระบาย และชั้นของสีที่ระบาย (Paint layer) ซึ่งประกอบด้วยเนื้อสีที่ผสมกับตัวผสมบางอย่าง เช่น น้ำมัน ขี้ผึ้ง หรือไข เพื่อช่วยให้เนื้อสีเกาะติดกับพื้นเขียนภาพและระบายรองรับ รายละเอียดต่อไปนี้จะเป็นการกล่าวถึงวิวัฒนาการของโครงสร้างของงานจิตรกรรมตามลำดับ

1. ระบายรองรับ (Supports)

1.1 ระบายรองรับที่เป็นแผ่นไม้ (Wooden supports) ในโลกตะวันตก ไม้ถูกนำมาใช้เป็นระบายรองรับสำหรับงานจิตรกรรมขนาดเล็กมานานกว่า 4,000 ปี กล่าวคือประมาณสมัยราชวงศ์ที่ 6 ของอียิปต์ และในระหว่างสมัยกลางของยุโรป การใช้ไม้เป็นระบายรองรับงานจิตรกรรมยังคงใช้ต่อมาอีกหลายศตวรรษ คุณสมบัติของไม้มีหลายประการที่เอื้ออำนวยต่อการนำมาใช้ เช่น มีความแข็งแรง คงทน น้ำหนักค่อนข้างเบา สามารถแกะสลักและประกอบเข้ากับโครงสร้างต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นวัสดุที่หาได้ง่าย ส่วนใหญ่ศิลปินหรือช่างเขียนจะใช้ไม้ที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ในอิตาลีนิยมใช้ไม้ poplar, ในเนเธอร์แลนด์ใช้ไม้โอ๊ค, ในเยอรมนีใช้ไม้ linden, ในประเทศไทยนิยมใช้ไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งบางชนิด ดังจะเห็นได้จากตู้พระธรรม, ประติมากรรมต่างพระอุโบสถหรือของใช้อื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน

1.2 ระบายรองรับที่เป็นผ้า (Fabric) ประวัติของการใช้ผ้าเป็นระบายรองรับภาพเขียนอาจสืบสวนเรื่องราวย้อนหลังไปถึงยุคราชวงศ์ที่ 7 ของอียิปต์ เมื่อประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว

ในช่วงศตวรรษที่ 15 ผ้าใบได้เข้ามาแทนการใช้ไม้ ในการใช้เป็นระบายรองรับภาพเขียน การเปลี่ยนแปลงการใช้วัสดุดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาด้านกรรมวิธีการสร้างสรรค์สุนทรียภาพ และความคิดที่เกิดขึ้นในสมัยฟื้นฟู เช่น การเขียนภาพสีน้ำมัน การเขียนภาพลงบนพื้นผ้า เริ่มปฏิบัติกันอย่างจริงจังในยุโรปทางตอนเหนือ รูปทางศาสนาที่เคยปรากฏอยู่บนแผ่นไม้บนผนังโบสถ์ได้กลายมาเป็นรูปบนผืนผ้าเนื้อละเอียดซึ่งมีราคาถูกลงไปมาก

2. พื้นเขียนภาพ (Grounds) ไม่ว่าจะเป็ระบายรองรับผ้าใบหรือไม้ที่เตรียมไว้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็เป็นการลงพื้นภาพก่อนที่จะถึงขั้นลงสีจริง พื้นเขียนภาพมีบทบาทในการปรุงแต่งรูปภาพคือ สีรองพื้นมีหน้าที่เป็นชั้นกลางระหว่างระบายรองรับกับชั้นสีที่ระบาย ช่วยปรุงแต่งผิวหน้าของไม้และผ้าใบให้เหมาะสมที่จะระบายสีลงไป ช่วยสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้กับชั้นสีที่จะติดลงบนภาพ และอาจจะเป็นตัวกำหนดพื้นผิวของภาพด้วย ภาพเขียนในสมัยกลางของอิตาลีรองพื้นภาพด้วยเกสโซ (Gesso หรือ Calcium sulphate) ในเนเธอร์แลนด์ใช้ซอล์ค (Calcium carbonate) ผสมกับกาวหนังสัตว์

ความเรียบสม่ำเสมอของสีรองพื้นถือกันว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ภาพงดงาม ความหนาที่พอเหมาะของสีรองพื้น มีความสำคัญต่อความคงทนของภาพเขียนมาก ความขาวของสีรองพื้นช่วยให้สีของภาพดูสดใสแวววาว

ในเมืองเวนิสนิยมใช้ผ้าใบชนิดทอเนื้อหยาบ และเมื่อลงสีรองพื้นแล้วลายเส้นทอของเนื้อผ้าไม้ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไป ความหยาบของเนื้อผ้าใบจึงปรากฏ และเป็นส่วนหนึ่งของภาพเขียนด้วย ซึ่งให้ลักษณะพื้นผิวที่สวยงามไปอีกแบบหนึ่ง

ขั้นตอนของการเตรียมการต่าง ๆ ตั้งแต่ระบายรองรับ และการเตรียมลงสีรองพื้น มักจะถูกเตรียมขึ้นภายในห้องทำงานโดยศิลปินทำกันเอง แต่ภายหลังศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา เริ่มมีช่างอาชีพเกี่ยวกับการนี้โดยเฉพาะ จัดการเตรียมระบายรองรับ และเตรียมสีรองพื้นเพื่อขาย ในศตวรรษที่ 18 ก็มีผ้าใบที่รองพื้นสำเร็จรูปตัดขายในขนาดที่ศิลปินต้องการ

3. สี (Paint) สีทุกประเภทประกอบด้วยสิ่งสำคัญเหมือนกัน 3 ประการ คือ เนื้อสี (Pigment particles) ตัวกลางที่ทำให้เนื้อสีเกาะรวมกัน (Medium) และตัวผสมที่ช่วยให้ความข้น - เหลวของสีเหมาะแก่การระบาย (Diluent) ได้แก่ น้ำ หรือน้ำมันสน เป็นต้น

3.1 เนื้อสี (Pigment) เนื้อสีชนิดแรกสุดที่มนุษย์ในสมัยถ้ำรู้จักและนำมาใช้เป็นสีชั้นสามัญที่สุด ซึ่งไม่ต้องอาศัยวิธีการพิเศษอย่างใดในการเตรียม แต่สามารถหาได้ง่ายและนำมาใช้ได้ทันทีจากพื้นดินในรูปของซอล์คขาว ดินเขียว ดินเหลือง ดินน้ำตาล ดินเขม่าไฟ และอื่น ๆ อีกมากมาย

จากการถลุงแร่เพื่อนำมาใช้เป็นอาวุธและเครื่องมือเครื่องใช้ในยุคโลหะและยุคสัมฤทธิ์ ทำให้เกิดผลพลอยได้ในการผลิตสีต่าง ๆ ซึ่งนำมาใช้ในวงการศิลปะด้วย

ช่วงศตวรรษที่ 19 สีต่าง ๆ ได้แพร่กระจายและแตกจำนวนสีออกไปอย่างมากมาย แม้กระทั่งในปัจจุบันเราสามารถหาซื้อสีต่าง ๆ ได้จากร้านขายเครื่องเขียนทั่วไป โดยเป็นสีที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม

3.2 ตัวกลาง (Medium) ในการทำสีนั้น เนื้อสีที่ได้เตรียมไว้แล้วจะต้องถูกบดให้ละเอียดและละลายในตัวกลางอย่างใดอย่างหนึ่ง

ตัวกลางนั้นมีหน้าที่ 2 ประการ คือ ทำหน้าที่เป็นพาหะที่จะนำเนื้อสีไปใช้ และอีกประการหนึ่งคือตัวกลางจะทำหน้าที่ผสมเนื้อสีต่าง ๆ ให้เกาะกันและติดกับระนาบรองรับ

เนื้อสีที่บดละเอียดแล้วผสมด้วยกาว เช่น Gum arabic แล้วทำเป็นก้อนเมื่อจะระบายต้องใช้น้ำมาละลาย ซึ่งเรารู้จักคุ้นเคยกันมาช้านานแล้ว นั่นก็คือกรรมวิธี “ สีน้ำ ”

ตลอดช่วงสมัยกลาง (Middle Ages) ถึงแม้จะมีการใช้กาวธรรมชาติและกาวหนังสัตว์ในงานจิตรกรรม แต่ก็มีการใช้ตัวกลางผสมสีอื่น ๆ ด้วย และที่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ ไข่ โดยเฉพาะในงานภาพเขียนสีฝุ่น

ศิลปินจำนวนมากที่ยังคงเตรียมสีใช้เอง ทั้งนี้ เพราะเป็นวิธีการเดียวเท่านั้นที่จะได้สีตามที่ตนปรารถนาทุกประการ ถึงแม้ในสมัยฟื้นฟูตอนต้นก็ตาม ศิลปินก็มีผู้ช่วยที่เป็นคนเตรียมสีและผลิตอุปกรณ์อื่น ๆ เกี่ยวกับงานจิตรกรรมให้

ในปี 1789 ที่ประเทศอังกฤษ Thomas and Richard Rowney เริ่มธุรกิจนี้ซึ่งต่อมาได้เจริญรุ่งเรืองมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในนามบริษัท George Rowney and Co. และในปี 1832 William Winsor and Henry C. Newton ได้รวมหุ้นกันก่อตั้งบริษัทและโรงงานผลิตอุปกรณ์สำหรับงานจิตรกรรม นอกจากนี้ก็มีบริษัท Max Grumbacher ในอเมริกา

ที่ผลิตสินค้าทางศิลปะกว่า 6,000 ชนิด บริษัทต่าง ๆ เหล่านี้ใช้กรรมวิธีที่ซับซ้อนในการผลิตวัสดุอุปกรณ์ออกจำหน่ายเป็นจำนวนมากมาย ตั้งแต่สิ่งของจำเป็นจนกระทั่งอุปกรณ์เพิ่มเติมเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยการใช่วัสดุสังเคราะห์แทนกรรมวิธีแบบโบราณ ทำให้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มีราคาถูกลง และหาซื้อได้ง่ายขึ้น

วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานจิตรกรรม

วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานจิตรกรรมประเภทต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1. วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานเขียนภาพด้วยสีชอล์คและสีเทียน (PASTEL MATERIALS)

ควรซื้อสีชอล์คชนิดบรรจุกล่องเป็นชุด ซึ่งมีสีหลักที่สำคัญบรรจุไว้ในกล่อง หลังจากที่ใช้ไปสักกระยะหนึ่ง อาจซื้อเพิ่มเป็นแท่งโดยเลือกซื้อเฉพาะสีที่เราใช้มากที่สุด และอาจจะเลือกซื้อสีใกล้เคียงให้ละเอียดลงไปอีกก็ได้ โดยปกติสีชอล์คจะมี 2 ชนิด คือ ชนิดเนื้ออ่อนและชนิดเนื้อแข็ง แต่ละชนิดต่างก็มีข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกัน เช่น ชนิดเนื้ออ่อนจะร่วนและแตกหักง่าย ฉะนั้น จะเป็นการดีที่สุดถ้าใช้ทั้งสองชนิดประกอบกัน น้ำยาเคลือบภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงานสีชอล์ค ถึงแม้จะทำให้สีเปลี่ยนไปบ้าง แต่ก็คุ้มค่าแก่การรักษาผิวหน้าอันบอบบางของภาพไว้ สีเทียน (Oil pastel) เป็นสีชอล์คผสมกับน้ำมันให้ประโยชน์ใช้สอยอีกลักษณะหนึ่ง ราคาถูกกว่าสีชอล์คมาก เหมาะสำหรับเด็กนักเรียนใช้

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับงานเขียนภาพด้วยสีชอล์ค มีดังนี้

- 1) สีชอล์คอัดแท่งสำเร็จรูปชนิดบรรจุกล่อง
- 2) สีชอล์คชนิดดินสอ (เลือกซื้อสีที่จำเป็นหรือที่ใช้บ่อย)
- 3) กระดาษ (ใช้กระดาษสีจะได้ภาพที่สวยงาม)
- 4) สีเทียน
- 5) แผ่นกระดาษรองเขียน
- 6) ยางลบ
- 7) น้ำยาเคลือบภาพ
- 8) อื่น ๆ เช่น มีดเหลาดินสอ ที่หนีบกระดาษ ผ้าเช็ดมือ แผ่นกระดาษรองสี ฯลฯ

2. วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานเขียนภาพด้วยสีน้ำ (WATERCOLOUR MATERIALS)

วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานสีน้ำส่วนใหญ่จะเป็นการใช้แบบตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อน และมีหลายชนิดให้เลือกใช้ได้ตามความต้องการ สีน้ำชนิดเป็นก้อนแข็ง สะดวกมากสำหรับงานเขียนรูปนอกสถานที่ สีน้ำชนิดเหลวบรรจุในหลอดก็มีความสะดวกในการใช้ แต่ต้องปิด

ฝาหลอดให้แน่นอยู่เสมอ เพราะสีชนิดนี้แห้งเร็วมาก อุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็น คือ จานสี สำหรับผสมสี ฟองน้ำก้อนเล็ก ๆ สำหรับซับสีในส่วนที่ผิดพลาด หรือเกลี่ยสีให้กลมกลืนในบางส่วน ฟองน้ำก้อนใหญ่สำหรับระบายน้ำสะอาดลงบนแผ่นกระดาษ และสิ่งสำคัญมากคือ พู่กันสีน้ำ ซึ่งควรจะใช้ได้ดี และควรมีหลายประเภทสำหรับใช้ในแต่ละกรรมวิธี

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับงานเขียนภาพด้วยสีน้ำ มีดังนี้

- 1) สีน้ำชนิดหลอด หรือก้อนแข็ง
- 2) พู่กันสีน้ำชนิดและขนาดต่าง ๆ เช่น พู่กันกลม พู่กันแบน พู่กันรูปพัด
- 3) แปรงขนาดใหญ่ เช่น แปรงทาสีอย่างดี แปรงทาแซคแลค หรือพู่กันเบอร์ใหญ่
- 4) จานสี
- 5) ฟองน้ำขนาดใหญ่และเล็ก
- 6) แก้วหรือโหลใส่น้ำ
- 7) กระจกใส่น้ำ (สำหรับเขียนภาพนอกสถานที่)
- 8) กระดาษสีน้ำ (ควรใช้อย่างดีหรืออย่างน้อยควรใช้ 100 ปอนด์พิเศษ)
- 9) แผ่นกระดาษรองเขียน
- 10) กระดาษกาวหรือเทปกาว
- 11) ตัวกันสีน้ำ เช่น Masking fluid, Rubber cement
- 12) แผ่นภูมิสีน้ำ
- 13) ดินสอ, ยางลบ
- 14) เศษผ้า
- 15) กระเป๋าย่อมขนาดใหญ่ที่สามารถบรรจุของทั้งหมดไปได้ (สำหรับเขียนภาพนอกสถานที่)

3. วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานเขียนภาพด้วยสีฝุ่น (TEMPERA MATERIALS)

การเขียนภาพด้วยสีฝุ่นเป็นวิธีเก่าแก่วิธีหนึ่งที่ผู้คนมีความรู้สึกว่าเป็นกรรมวิธีที่ซับซ้อนอยู่ จึงไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้สีฝุ่นมาเขียนภาพมากนัก ปัจจุบันนี้ผงสีฝุ่นยังคงมีราคาแพง กรรมวิธีการใช้ก็ยังคงต้องพิถีพิถันเหมือนเดิม

สีน้ำชนิดหลอด สามารถนำมาใช้แทนสีฝุ่นได้โดยผสมกับไข่ นอกจากจะได้ลักษณะใกล้เคียงกับสีฝุ่นแล้ว ยังมีสีที่ดูดีกว่าสีฝุ่น คือ ความโปร่งใสของสีและความสดใสของสี

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับงานเขียนภาพด้วยสีฝุ่น มีดังนี้

- 1) ผงสีฝุ่น
- 2) สีน้ำชนิดหลอด (ถ้าต้องการใช้แทนสีฝุ่น)
- 3) น้ำกลั่นบริสุทธิ์
- 4) ไซ่สด
- 5) จาน - ถ้วยผสมสี
- 6) พู่กันชนิดขนอ่อน
- 7) แปรงชนิดขนอ่อน
- 8) ขวด - แก้วใส่น้ำ
- 9) เกรียงผสมสี
- 10) เศษผ้า

4. วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานเขียนภาพด้วยสีน้ำมัน (OIL PAINTING MATERIALS)

วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานเขียนภาพด้วยสีน้ำมันนั้นมีเป็นจำนวนมาก บางครั้งผู้ใช้เองยังเกิดความสับสนได้ ถ้าเป็นไปได้ศิลปินหรือช่างเขียนภาพสีน้ำมัน ควรใช้วัสดุอุปกรณ์เพียงน้อยชนิด และพยายามใช้ให้ได้ดีที่สุด แต่ในขั้นนี้พื้นฐานของผู้เริ่มเรียนการเขียนภาพ สีน้ำมัน ควรจะได้มีโอกาสทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ให้มากที่สุด เพื่อเรียนรู้ถึงคุณประโยชน์ของวัสดุอุปกรณ์แต่ละอย่าง และนำไปใช้ในระดัสูงต่อไป

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับงานเขียนภาพด้วยสีน้ำมัน มีดังนี้

- 1) สีน้ำมัน (เฉพาะสีหลักที่จำเป็น)
- 2) พู่กัน (พู่กันกลม, แบน, ขนาดใหญ่, กลาง และ เล็ก)
- 3) น้ำมันผสมสี เช่น น้ำมันลินสีด, Poppy oil, น้ำมันสน
- 4) น้ำมันล้างสี เช่น น้ำมันก๊าด, น้ำมันสน, White spirit
- 5) จานผสมสี
- 6) เกรียงผสมสี และเกรียงระบายสี
- 7) ถ้วยใส่น้ำมัน
- 8) เฟรมผ้าใบหรือผ้าใบผืนกบนแผ่นไม้
- 9) ถ่านชาร์โคล
- 10) เศษผ้า
- 11) แปรงลงสีรองพื้น

5. วัสดุอุปกรณ์สำหรับงานเขียนภาพด้วยสีอะครีลิค (ACRYLIC MATERIALS)

การใช้วัสดุอุปกรณ์ในงานสีอะครีลิคก็เช่นเดียวกับสีน้ำมัน คือ ถึงแม้จะมีวัสดุอุปกรณ์ให้เลือกใช้มากมาย แต่ก็ไม่จำเป็นจะต้องใช้ทีเดียวทั้งหมด ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสีอะครีลิคได้พัฒนาไปมาก ซึ่งมีผลทำให้กรรมวิธีและลักษณะของงานสีอะครีลิคกว้างขวางมากขึ้น เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งที่ศิลปินและช่างเขียนได้ให้ความสนใจต่อการใช้สีอะครีลิคมาก เพราะใช้ง่ายไม่ยุ่งยากเหมือนสีน้ำมัน สีอะครีลิคมีคุณสมบัติผสมน้ำระบายได้ และเมื่อแห้งแล้วสีจะติดแน่น ฉะนั้น วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จะต้องทำความสะอาดทันทีที่เลิกใช้ โดยเฉพาะพู่กันจะต้องล้างให้สะอาดมาก

วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับงานเขียนภาพด้วยสีอะครีลิค

- 1) สีอะครีลิคชนิดหลอด (เฉพาะสีหลัก)
- 2) แพนท์ยูนีสีอะครีลิค
- 3) พู่กันสีอะครีลิค (ชนิดขนสัตว์หรือชนิดขนสังเคราะห์ แบบกลมและแบน)
- 4) ตัวผสมสี (Acrylic mediums) เล่นตัวผสมให้สีมัน ตัวผสมให้สีด้าน
- 5) จานผสมสีหรือถ้วยผสมสี
- 6) เกรียง
- 7) เทปกาว
- 8) โหลหรือแก้วใส่น้ำสะอาด
- 9) เฟรมผ้าใบ
- 10) เศษผ้า

